

Díra a jiné

JAROSLAV SUK

Všednodenní vzpomínky na dobu totality mohou být různé. Člověk si dokáže leccos časem zpříjemnit, vytěsni nepohodlné, tíživé jevy a události a doba se mu může zdát docela normální, někdy snad dokonce i lepší než ta dnešní. Zapomínání, tak dobré pro duševní pohodu, však překáží společenské paměti, tak důležité pro fungování a vývoj společnosti. Tentokrát bych chtěl připomenout několik méně příjemných slov týkajících se fyzického násilí, přičemž se nemůžu vyhnout osobním vzpomínkám.

DÍRA

Poprvé jsem se ocitl ve vězení na Ruzyni. Bylo mi tenkrát jedenadvacet a psal se rok 1970. Jako každého nově příchozího mě strčili do díry. Díra bývala ve všech věznicích; kde neměli díru, třeba v lágru, tam měli domeček nebo jiné zařízení, kterému se oficiálně říkalo korekce neboli OVKT, oddělení výkonu kázeňských trestů, jinak gajl, korea, sklep, special department, šuplík, trestňák, trucník, ťurma. Na Pankráci byl „krecht“, v ženském lágru v Pardubicích „hotel Correction“. Díra bývala ve sklepech bez oken. Ta moje měla na tureckém záchodě dřevěný poklop, aby z něj nevyběhly krysy. Slabá žárovka, rozsvícená ve dne v noci, jen chabě bojovala s tmou, vládlo tu lezavé vlhko a špína, za postel sloužila páchnoucí tenká matrace na podlaze. Kdo musel „sjet (do díry)“ neboli „sfárat“, „zahučet do díry“, to znamená, že dostal za trest pobyt v tomto apartmá v délce od pár dnů až po pár týdnů, byl navíc trápen hladem. Z díry se vracely („vyfáraly“) po delším pobytu hubené až průsvitné postavy. Život zde se dal znepríjemňovat odnětím matrace, deky, oblečení, dal se doplnit bitím, častým buzením a jiným buzerováním, třeba jen údery pendreku do plechových dveří,

nadávkami apod. Nepříjemná byla samozřejmě i samota, neustálé kontrolování, zda člověk neleží, když se nemá ležet, a zda leží, když se ležet musí. Na díře pochopitelně neměl nic ke čtení a vůbec čím se zaměstnat, jen svůj intelekt, případně souboje s bachaři a ťukání na stěnu pro komunikaci se sousedy nebo domlouvání odpadní rourou, čemuž se říkalo telefonování nebo vyplachování. Ťukání (neboli klepání, psaní) se na jistých zvukově vhodných místech neslo i přes několik pater a dalo se tak leccos dozvědět. Ještě ho ovládám poměrně dobře, zručnější muklové se dokázali dorozumívat ťukáním téměř tempem mluvy.

BICÍ KOMANDO

Při takových činnostech mohl být člověk samozřejmě dopaden, vždyť bachaři ani neměli nic jiného na práci než nás hlídat. Přestupky mohly být různé, trestalo se za „házení koně“ (zásilky na provázku, když ještě nebyly na oknech „náhubky“), za snahu o domluvu, třeba na krátkých vycházkách, i za vymyšlené přestupky, jen pro sadistické potěšení. Tak mohl být člověk přetáhnut pendrekem jen tak pro zábavu, když šel okolo bachaře, mohli ho zbit (zmárelit, zmixovat)



Autorova fotografie z doby před zatčením
Foto: archiv autora

neboli dát mu nakládačku (buchar, mix, világoš), třeba když byl přistižen na cele v okně, a mohl taky být exemplárně potrestán bicím komandem ve sprchách. Tomu se také říkalo bouchací komando, bigbít komando apod. Chodbaři pak museli mýt krvavé kachlíky. Občas býval slyšet zoufalý řev mláceného mukla, hrozný nářek a prosby o milost třeba uprostřed noci. *To uvidíte, jak budete volat maminku, to tady byli jinačí, a jak brečeli. Sračky vám potečou z nohavic! Co tu stojíte jak čuráci?* Takto se vyjadřovali vybraní hoši s komunistickou tvrdostí, příměstí a jinými výbornými „uvědomělými volnými vlastnostmi“. I na Borech sloužily sprchy k fyzickým trestům, a podle toho, jak jsem zpovídal vězně a bývalé vězně při sestavování slovníku kriminálního slangu, jsem přesvědčen, že každá tehdejší vězeňská instituce oplývala takovýmto nástrojem k udržení kázně a pořádku.

Výslechy na policejních stanicích provázely různé mučicí metody, dle různých charakterů „orgánů“ a poměrů na stanici VB, např. přikování k tělesu ústředního topení, pálení, bití pěstí, kopání apod. To, co zažívali při výsleších disidenti, bylo jen vrcholkem ledovce.

Speciální byla ovšem skupina mlátičů na StB zaměřená na disidenty, která obstarávala přepady, mučila a vyvážela oběti daleko od místa bydliště. I dnes se takové jednání u policie může vyskytovat, ale troufám si tvrdit, že už není tak systematické jako za totality, kdy bylo přímo nezbytnou součástí systému. *Komunismus je bití*, napsal ve dnech veřejného praktikování nakládaček en masse Ludvík Vaculík, a v tomto lapidárním konstatování je shrnuta výslednice filozofie vědeckého komunismu v praxi.

Při bití na technoparty 7. srpna 2005 jsem si jen říkal, kam to ta demokracie spěje, když potřebuje mlátit zájemce o hudbu a tanec v plenéru a když se viníci nenajdou případně jsou shledáni nevinnými. Dnes ovšem má každý z nás na stavu věcí svůj podíl. Máme tu vládu a ty poslance, jaké jsme si zvolili, můžeme veřejně psát a organizovat se. Vše záleží na občanech, svoboda není ani samozřejmá, ani zadarmo. Nechat vše na politických profesionálech je jistá cesta zpět do totality.

LÉTA PADESÁTÁ A ŠEDESÁTÁ: OD DOMEČKU PO PROVAZ

V dobách nastolování totality se režim choval mnohem brutálněji než v letech jisté stability. Pro třídní nepřátele, ideové protivníky, kverulanty, odpadlíky a jiné odpůrce či domnělé odpůrce byla připravena celá škála utrpení, často jakési pokračování válečných krutostí. Při výsleších se mlátilo dle gestapáckých metod, sám jsem slyšel od obětí o domečku, který měla StB v Loretě, někteří z nich mohli srovnávat. Ubližování mělo spoustu podob: šlapání bagančaty na bosé nohy, pálení, kopání do genitálií, škrcení – lidská vynalézavost je

v těchto ohledech nesmírná. S pomocí sovětských poradců zavedli komunisté metody vymývání mozků, kdy jedním z nástrojů zbavování identity bylo upírání spánku a odpočinku. Hlad a zima byly pak v těchto dobách průvodními jevy celého represivního mlýna. Existovala v něm těžká dřina v nelidských podmínkách, bídna hygiena, deprivace, zdraví poškozující a usmrcující prostředí (od nedostatku vitaminů přes důlní prach až po radiaci), fyzické tresty, střelení na útěku, kolektivní tresty, až po ten provaz. Popravy politických vězňů v 50. a 60. letech a vůbec oblast popravování, tedy technika, organizace a personální výkon a hierarchie odpovědnosti, by zasluhovaly hlubší prostudování. V kriminálním slangu se popravě provazem na šibenici říkalo například lanko, mašle, konopka, kravata, tkanička, věšák. Natolik běžný to byl pojem. Zrušení trestu smrti, této nejbrutálnější barbarské instituce, korunovalo pád komunismu. Myslím, že přes

všechny diskuse, které jsme v Charvě 77 měli, kdy nikoli každý podepsal výzvu ke zrušení trestu smrti, je už jeho zastánců jen málo. Že každý vidí, že bez poprav je možné se obejít.

ZBÍT, ZAVŘÍT, ZABÍT

Různé dosavadní autoritářské režimy měly v penitenciární oblasti tři jednoduché nástroje: zbít, zavřít a zabít. Poněkud chudý rejstřík. Pomalu se hýbeme z místa, žijeme v humánnější společnosti, která jistě přijde na humánnější metody zaručující bezpečí a ochranu před kriminalitou. Dobu, kdy lidská důstojnost znamenala jen málo, kdy byl člověk odsouzen do role pouhé pracovní síly a částičky souhlasícího davu, charakterizovalo právě fyzické násilí. Je důležité si tyto primitivní poměry připomínat. Těžko se o nich mluví zejména obětem, protože musí vzpomínat na příkoří a ponižování. Ale právě tyhle vzpomínky nejlépe odhalují pravou podstatu totality. pd



Fotografie ze sledování Jaroslava Suka ze dne 19. ledna 1970

Foto: ABS